

Μακεδονικά

Vol 4, No 1 (1960)

Ανέκδοτον Φιρμάνιον της Μονής Βλαττάδων του έτους 1486

Ι. Κ. Βασδραβέλλης

doi: [10.12681/makedonika.688](https://doi.org/10.12681/makedonika.688)

Copyright © 2014, Ι. Κ. Βασδραβέλλης

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

To cite this article:

Βασδραβέλλης Ι. Κ. (1960). Ανέκδοτον Φιρμάνιον της Μονής Βλαττάδων του έτους 1486. *Μακεδονικά*, 4(1), 533–536. <https://doi.org/10.12681/makedonika.688>

- † προηγ. τῶν Ἰβήρων Γαλακτίων ἱερομ. με ὅλον μου τὸ μοναστήρ. στέργομεν τὰ ἄνωθεν.
- † προηγ. διονυσιαίτης κλήμης ἱερ. με ὅλον μου τὸ μοναστήριον στεργωμεν τὰ ἄνωθεν.
- † προηγ. καὶ δικέως τοῦ παντοκράτορος ἱερ. καὶ μολω τὸ μοναστήρη στεργο τάνωθεν.
- † καθηγουμενος του Ξηροποτάμου Γενάδιος ἱερ. ὑπόσχομαι τὰ ἄνωθεν με ὅλον μου τὸ μοναστήρη
- † καθηγουμένος του Κουτλουμουσίου Ἰωάσαφ ἱερ με ὅλον μου τὸ μοναστήρι ὑπόσχομεν τὰ ἄνωθεν.
- † Δανὺδ ἱερομ. σιμοπετριώτης με ὅλον μου τὸ μοναστήρη ὑποσχόμενθα τὰ ἄνωθεν.
- † Πρωηγουμενος του σιμενοῦ στέργου τὰ ἄνωθη. (Ἑσφιγμένου)
- † τὸν ρουσο Γερμανὸς γραφο. (ἐλληνιστὶ)
- † σεραφίμ ἐκ τοῦ σταυρονικίτα στέργο τὰ ἄνωθεν.
- † Γερασὴμ Ξενοχ. (σλαβιστὶ)
- † Γηρασῆμος τοῦ κασταμονίτου στέργο τὰ ἄνωθεν
- † ο ἡγούμενος φηλωθέου Γρηγόριος ἱερωμ. στέργο τὰ ἄνωθεν.
- † Χριστόφωρος γριγωριάτης
- † Παρθένιος τοῦ καρακάλου.
- † ἡγούμενος ἐκ τοῦ Ζωγράφου (σλαβιστὶ)
- † ἐκ τοῦ δοχειαρίου ἱερόθενων:
- † Ακακία ἡγουμεν ΠΚ σκη ΠΑΒΛΑΑ... (σλαβιστὶ)

ΣΤ. Π. ΚΥΡΙΑΚΙΔΗΣ

ΑΝΕΚΔΟΤΟΝ ΦΙΡΜΑΝΙΟΝ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΒΛΑΤΤΑΔΩΝ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1486

Κατὰ τὴν δημοσίευσιν τοῦ ἀρχείου τῆς Μονῆς Βλαττάδων¹ ὑπὸ τοῦ γρά-
φοντος παρελήφθη ἐν φιρμάνιον τοῦ ἔτους 891 Ἑγείρας (1486), ἐκδοθὲν ἐπὶ τῆς
βασιλείας Μπαγεζήτ τοῦ Β', υἱοῦ τοῦ πορθητοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Μεχμέτ
τοῦ Β'. Ἡ παράλειψις δὲν βαρύνει τὸν ἐπιμεληθέντα τῆς ἐκδόσεως τοῦ ἀρχείου,
ἔχει δὲ μικράν τινα ἱστορίαν.

Υπὸ τοῦ ἀποβιώσαντος ἀειμνήστου καὶ σεβαστοῦ φίλου, ἡγουμένου δὲ τότε
(1942) τῆς Μονῆς Βλαττάδων Ἰωακείμ Ἰβηρίτου, εἶχεν ἀποσταλῆ τὸ ἔγγραφον εἰς Ἅγιον
Ὅρος πρὸς διαφύλαξιν ἕνεκα τοῦ Β' παγκοσμίου πολέμου, διότι ἐθωρεῖτο, ἐκ κακῆς
προφανῶς μεταφράσεως, ὡς τὸ παλαιότερον φιρμάνιον παροχῆς προνομίων εἰς τὴν
μονήν, χορηγηθὲν ὑπὸ τοῦ πορθητοῦ τῆς Θεσσαλονίκης σουλτάνου Μουράτ τοῦ Β'.
Τοῦτο βέβαια δὲν ἦτο δυνατόν νά εἶναι ἀληθές, ὡς ἔγραφα εἰς τὰ προλεγόμενα τῆς
ἐκδόσεως τοῦ ἀρχείου τούτου,² δπου καὶ παραπέμω τὸν ἀναγνόνστην.

Μετὰ τὴν δημοσίευσιν τοῦ ἀρχείου ὁ νῦν ἡγούμενος τῆς Μονῆς φίλος ἀρχι-
μανδρίτης Παγκράτιος Ἰβηρίτης, ταξειδεύσας πρὸ τινων μηνῶν εἰς Ἅγιον Ὅρος, μοι
προσεκόμισε τὸ φιρμάνιον, τὸ ὁποῖον δημοσιεύω κατωτέρω ἐν φωτοτυπίᾳ καὶ μετα-
φράσει³ καὶ τὸ ὁποῖον χρονολογικῶς ἔρχεται δευτέρον κατὰ σειρὰν μεταξύ τῶν δη-

¹ Ἱστορικὰ Ἀρχεῖα Μακεδονίας, Γ'. Ἀρχεῖον Μονῆς Βλαττάδων 1446 - 1839.
Ἐπιμελεία Ἱ. Βασδραβέλλη. Θεσσαλονίκη 1955.

² Αὐτόφθι, σελ. ζ'.

³ Τὸ δημοσιευόμενον φιρμάνιον μεταφράσθη ἀπὸ τὸν κ. Λάζαρον Μαρζορί-
δην, συνταξιοῦχον, τῶς διευθυντὴν τοῦ μεταφραστικοῦ γραφείου.

μοσιευθέντων εγγράφων τοῦ ἀρχείου τῆς Μονῆς Βλατάδων.

Τὸ φιρμάνιον ἐξεδόθη, ὡς ἀνωτέρω ἐλέχθη, ἐπὶ τῆς βασιλείας Μπαγεζίτ τοῦ Β' ἐξ ἀφορηῆς διαταράξεως τῆς νομῆς καὶ τῆς ἀσودσίας τῆς μονῆς ὑπὸ διαφόρων Τούρκων τιμαριούχων, τῆς ὁποίας ἀπῆλθαν ἐν αὐτῇ συνεπείᾳ προνομίαν, χορηγηθέντων ὑπὸ τοῦ σουλτάνου Μεχμέτ τοῦ Β', καὶ τὰ ὅποια ἀναφέρονται εἰς δημοσιευθὲν φιρμάνιον.¹ Τὸ νέον φιρμάνιον ἀνανεώνει τὰ χορηγηθέντα προνόμια καὶ διατάσσει τὴν κατὰπανσιν τῶν ἐκβιασμῶν καὶ τῆς τυραννίας, τῆς ἀσκουμένης ὑπὸ τῶν τιμαριούχων κατὰ τῶν μοναχῶν τῆς μονῆς, καὶ τὴν ἀπαγόρευσιν περαιτέρω διαταράξεως τῆς νομῆς καὶ διακατοχῆς, ἀποτελεῖ δὲ στοιχεῖον χρήσιμον διὰ τὴν ἐρευναν τῶν χορηγηθέντων προνομίων εἰς τοὺς χριστιανούς ἐν γένει κατὰ τὴν περίοδον τῆς Τουρκοκρατίας.²

Μετὰ φρασὶς

Αὐτοκρατορικὸν μονόγραμμα σουλτάνου Μπαγεζίτ.

Σοφολογιώτατε ἱεροδίκᾳ Θεσσαλονίκης, καύχημα τῶν κριτῶν καὶ τῶν δικαστῶν, ἐρμηνευτὰ τῶν θρησκευτικῶν διατάξεων καὶ κανόνων, εἴη διαρκὴς ἡ σοφία σου.

Μόλις φθάσῃ τὸ ὑψηλὸν αὐτοκρατορικὸν φιρμάνιον,³ ἔστω γνωστὸν ὅτι πρὸ τίνος χρόνου οἱ μοναχοὶ τῆς ἐν Θεσσαλονίκῃ μονῆς Βλατάδων,⁴ κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ ἀειμνήστου πατρὸς μου,⁵ εἶχον ὑπὸ τὴν ἰδιοκτησίαν τῶν ἀνεγνωρισμένα κτήματα, διὰ τὰ ὅποια κοτέβαλλον κατὰ ὡς φόρον ὀνίων,⁶ φόρον προβάτων,⁷ κήπων, ἀμπελώνων, ἐλαιῶνων καὶ ἄλλων, κατὰ τὴν ἐποχὴν δὲ ἐκείνην ἐχορηγήθη εἰς αὐτοὺς ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου πατρὸς μου ἱερὰ ἀπόφασις.⁸ Ἐν συνεχείᾳ τὴν ἱερὰν ταύτην ἀπόφασιν προσεκόμισαν εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πύλῃν μου καὶ ἤτησαντο καὶ ἀπὸ ἐμέ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐγκριτικὴν ἀπόφασιν.⁹ Ἐγὼ δὲ διέταξα καὶ ἡγενηθήσαν τὰ βιβλία, ἐκ τῶν ὁποίων διεπιστώθη ὅτι κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον οἱ μοναχοὶ εἶναι ἀπληλαγμένοι φόρων καὶ κατόπιν τούτου εἶχον ἐγκρίνει καὶ ἐγὼ καὶ εἶχον διατάξει τὴν ἀνανέωσιν τῆς ἀποφάσεως.

Τώρα ὅμως οἱ μοναχοὶ ἀνέφερον ὅτι οἱ τιμαριούχοι τοὺς ἐτυράνουν καὶ ὡς ἐκ τούτου ἡρευνήθησαν ἐκ νέου τὰ σουλτανικὰ βιβλία, διεπιστώθη δὲ ὅτι ἡ ἱερὰ ἀπόφασις τυγχάνει σύμφωνος μὲ τὴν εἰς τὸ σουλτανικὸν βιβλίον ἐγγραφήν.

Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω ἀπεφασίσθη ὅπως δοθῇ εἰς χεῖρας τῶν εἰς ἀντικατάστασιν τῆς παλαιᾶς νέᾳ ἀπόφασιν. Πρέπει νὰ ἴδῃς τὴν εἰς χεῖρας τῶν ἱερὰν ἀπό-

¹ Αὐτόθι, σελ. 1, ἔγγρα. 1.

² Πρβλ. Πανταζόπουλον, Τινὰ περὶ προνομίων ἐπὶ Τουρκοκρατίας. Ἀρχ. Ἰδιωτ. Δικαίου, τ. Ι' (1944).

³ Τὸ τουρκ. κείμενον: *Τεβκῆ ρεφίκ Χουμαγιούν*.

⁴ Τὸ τουρκ. κείμενον: *Οὐλατάδος*. Καὶ εἰς τὸ δεύτερον λοιπὸν κατὰ σειρὰν φιρμάνιον, ὡς ἐτόνισα εἰς τὰ προλεγόμενα, ἡ ὀνομασία Τσαοὺς μικροστέρ εἶναι ἀγνωστος.

⁵ Διαπιστοῦται λοιπὸν καὶ ἐκ τοῦ φιρμανίου τούτου ὅτι διὰ πρώτην φορὰν ἐχορηγήθησαν τὰ προνόμια ὑπὸ τοῦ σουλτάν Μεχμέτ κατὰ τὸ ἔτος 1446, ἥτοι 15 ἔτη μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Θεσσαλονίκης ὑπὸ τῶν Τούρκων. Ἐνισχύεται ἐνταῦθα ἡ γνώμη, ἣν διετύπωσα εἰς τὰ προλεγόμενα, περὶ ἀνυπαρξίας παλαιοτέρου φιρμανίου.

⁶ Τὸ τουρκ. κείμενον: *μπάτις*.

⁷ Τὸ τουρκ. κείμενον: *ῥίσιμι γκασάμ*.

⁸ Τὸ τουρκ. κείμενον: *χοῦμι σερέφ*.

⁹ Τὸ τουρκ. κείμενον: *μουκαρρέμ γαμέ*.

φασιν καὶ νὰ καταστήσης γνωστὸν ' φόρον προβάτων, κήπων, ἀμπελώνων, ἐλαιῶνων καὶ ἄλλων, ἐὰν δὲ ἐλήφθη τι παρ' αὐτῶν, νὰ τοῖς ἐπιστραφῇ.

Ἐφεξῆς νὰ μὴ ἐπιτρέψῃς ἀνάμειξιν ἢ ἀντίθετον ἐνέργειαν πρὸς τὴν ἱερὰν ἀπόφασιν. Τοὺς μὴ ὑπακούοντας ἢ ἐναντιουμένους νὰ ἀναφέρῃς εἰς τὴν Πύλῃν μου, ἀφ' οὗ δὲ ἴδῃς τὴν παροῦσαν ἱερὰν ἀπόφασιν νὰ τὴν παραδώσῃς καὶ πάλιν εἰς χεῖρας τῶν.

Ἐγράφη κατὰ τὰ μέσα τοῦ μηνὸς Σιαμπάν τοῦ ἔτους 891² ἐν τῇ ἔδρᾳ Κωνσταντινουπόλεως.

ΙΣΤΟΡΙΚΑΙ ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ ΔΙΑΦΟΡΟΙ

Θαῦμα εἰς τὸν ναὸν τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς ἢ Παναγίας Λαγουδιανῆς

Ὁ ἐν Θεσσαλονίκῃ φίλος στρατηγὸς ἐ.ἀ. Ἀστεριάδης ἔθεσεν εἰς τὴν διάθεσίν μου, καὶ τὸν εὐχαριστῶ δι' αὐτό, τὸ πρωτότυπον κατωτέρω δημοσιευμένου ἀπολυτικίου μετὰ τῆς συνεχομένης ἱστορικῆς σημειώσεως, συνταχθὲν ἐν Θεσσαλονίκῃ τὴν 10ην Ἀπριλίου 1852 ὑπὸ τοῦ ἱερομονάχου Γρηγορίου, ἐφημερίου τοῦ γνωστοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ ναοῦ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, ἄλλως γνωστῆς ὑπὸ τὸ ὄνομα Παναγίας Λαγουδιανῆς. Τό τε ἀπολυτικίον καὶ ἡ ἱστορικὴ σημείωσις ἀναφέρονται εἰς θαῦμα, συμβάν κατὰ τὰ ἔτη τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 εἰς τὸν ναὸν τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς. Δὲν γνωρίζομεν τὴν ἡλικίαν τοῦ συντάκτου κατὰ τὸ ἔτος 1852, ἀπέρχον μόνον 27 ἔτη ἀπὸ τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν συνέβη τὸ θαῦμα, δὲν ἀποκλείεται δὲ νὰ ὑπῆρξεν οὗτος καὶ αὐτόπτης μάρτυς ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει αἱ πληροφορίες τοῦ ἔχουν ἰδιαιτέραν ἀξίαν. Νομίζω ὅτι δὲν δυνάμεθα ν' ἀποκλείσωμεν τὴν ἐκδοχὴν ταύτην, ἢ δὲ σύνθεσις τοῦ ἀπολυτικίου συνηγορεῖ ὑπὲρ τῆς ἀπόψεώς μας.

Ἐκ τῆς ἐπιτοπίου ἐρεῦνης, τὴν ὁποίαν ἐνήργησα, καὶ ἐκ τῶν πληροφοριῶν, τὰς ὁποίας συνέλεξα παρὰ τοῦ νῦν ἐφημερίου τοῦ ναοῦ πατρὸς Χαραλάμπους Τερπινίδου, ὑπηρετοῦντος ἐκεῖ ἐπὶ εἰκοσαετίαν, διεπίστωσα τὰ κατωτέρω.

Τὸ ἀπολυτικίον εἶναι γνωστὸν εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἀπὸ πολλῶν ἑτῶν καὶ ψάλλεται τὴν Παρασκευὴν τῆς Διακαινησίμου, ὅτε καὶ ἐφορτάζει ὁ ναός, ἀλλὰ δὲν ἐτυπώθη εἰς ἐκκλησιαστικόν τι βιβλίον, διατηροῦσαν, οὕτως εἰπεῖν, τὸν ἰδιάζοντα χαρακτῆρα ἀπολυτικίου, συντεθέντος μόνον διὰ τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς. Ὁ συντάκτης ὅμως ἱερομόναχος Γρηγόριος ἦτο ἐντελὴς ἄγνωστος εἰς τοὺς ἐκκλησιαστικούς κύκλους καὶ τὴν ἱστορίαν τοῦ ναοῦ, ὅπως ἄγνωστος ἦτο καὶ ἡ χρονολογία, καθ' ἣν τὸ ἀπολυτικίον συνετέθη.

Ἠσαΐτως ἡ παράδοσις περὶ τοῦ ἐπισυμβάντος θαύματος διεσώθη ἐν γενικαῖς γραμμαῖς, ἀλλ' οὐδὲν γραπτὸν μνημεῖον ὑπῆρχε δι' αὐτήν. Ἡ ἱστορικὴ σημείωσις, ἥτις ἀκολουθεῖ τὸ ἀπολυτικίον, διαφωτίζει ἀπολύτως τὴν ὅλην ὑπόθεσιν, διότι μανθάνομεν τὴν τῶν συντάκτων τοῦ ἀπολυτικίου ἱερομόναχον Γρηγόριον καὶ τὴν ἱστορίαν τοῦ θαύματος τούτου. Εἰς τὸ σφζόμενον καὶ σήμερον ἄγιασμα τοῦ ναοῦ ὑπάρχει τόσον τὸ κουβούκλιον, ὅσον καὶ τὸ ἀναφερόμενον τετράγωνον γουδί, ἐκ τοῦ ὁποίου ἀναβλύζει ἐλαχίστη ποσότης ὕδατος. Μάλιστα ἀνωθεν τοῦ γουδίου μεταγενέστεροι ἐτοποθέτησαν παλαιὸν μαρμάρινον περιστύλιον μὲ παραστάσεις πιθανῶς πρὸς διακόρησιν.

¹ Τρεῖς λέξεις ἐφθαρμέναι καὶ δυσανάγνωστοι εἰς τὸ φηριάνιον.

² Ἔτος 1486.